Fekete György

Ügyeskedés?

VISSZHANG - L. évfolyam 25. szám, 2006. június 23.

Hahner Péter kritikát tett közzé John Lukacs Hitler és Sztálin c. kötetéről (*ÉS*, 2006/23.). Ebben írja: "A náci állam hadserege végigzúdult Kelet-Európán, több millió emberi lényt (...) elpusztítva, majd a nyomában megérkezett az SS (...), hogy módszeresen (...) megöljön még több embert. Ezután a szovjet hadsereg zúdult végig az ellenkező irányban Kelet-Európán, több millió emberi lényt (...) elpusztítva, majd a nyomában megérkezett az NKVD (...), hogy módszeresen (...) megöljön még több embert." Pestiesen szólva ügyes! - tehetjük hozzá a megfellebbezhetetlennek tűnő, "objektív" ideológusi tételhez (noha Hahner nem a II. világháború specialistája). Mert csupán a saját figyelmetlenségét kárhoztathatja az egyszeri olvasó, amennyiben vádolná a szóban forgó recenzens történészt, miszerint annak - itt idézett - állításában a szovjet állam több lakosát ölte le Kelet-Európának, mint amenynyit - megelőzően - a náci birodalom pusztított el ugyanezen régióban. De fogalmazhatunk akként, hogy H. P. mesterien alkalmazza a szövegelrendezés fortélyait. Hiszen ő nem a sztálini Szovjetuniót és a hitleri Németországot veti egybe, hanem e két fél saját erőszakgépezeteinek hatékonyságát hasonlítja egymáshoz - külön-külön. És azt is csak sugallja (e helyütt, mert korábban számtalanszor és brutális nyíltsággal leszögezte már - többek között: ÉS, 2004/35.), hogy - világlátásában - a nácizmus és a despotikus/totalitárius államszocializmus egyforma tehertétele civilizációnknak. Tehát akár dicsérhetnénk a bíráló stiláris jártasságát, ha trükkösködése nem nyilvánvaló történelemelmélér(te)tést takarna. Vagy a helyzet, etikailag tekintve, még roszszabb?

Ám mit várhatunk a recenzenstől, amikor rádöbbenünk, hogy nem pusztán a történelmet, hanem az értékelése tárgyát képező könyvet is megmásítja! Amikor annak felfogását úgy ismerteti, mintha az egybevágna a maga relativizáló szemléletével, amellyel - az irracionalitásba átfordult antikommunista indulatainak levezetéseként - különben rendre (minden alkalmat megragadva: leginkább a Ságvári-évfordulók...) demonstrál. Azt a benyomást kelti, hogy a II. világháború, a fasizmus stb. tekintetében John Lukacs az övéhez hasonló véleményt vall. Holott ez szövegszerűen nem igaz. Tudniillik Lukacs: 1) elutasítja a nemzetiszocializmus és a kommunizmus ekvivalenciába hozását (67., 128-129. és 130. o.); 2) tagadja, hogy Hitler preventív háborút indított volna Sztálin ellen (67-68. o.); 3) elveti a "két háború"-elméletet, értsd: Hitler a demokráciák ellen úgymond rossz, Sztálin ellen viszont jó háborút viselt (130. o.). Továbbá a bíráló mélyen hallgat arról, hogy J. L. kihangsúlyozza: 1941. június 22. "legszörnyűbb következménye" a holokauszt volt (121. old.).

Összegezve. Hahner hiába bűvészkedik Braudel és Keynes eszméivel, John Lukacs a két totalitarizmus halálos birkózását lényegi és pozitív kimenetelű jelenségnek tekinti az emberi történelem alakulásában, amely túlmutat a "kavargó felszínen", illetve a "megtévesztő füstön". Hitler győzelmével roszszabbá vált volna a világ (129. o.), vagyis Churchill helyesen döntött, hogy szövetkezett Sztálinnal (97. o.), s a Vörös Hadsereg felülkerekedése az isteni gondviselés érvényesülését fejezte ki ("Isten görbe vonalakkal ír egyenest" - 131. o.). Ennélfogva nem áll az, hogy "hosszú távon mindannyian halottak vagyunk".

Fekete György